

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญ

ไม้ดอกกลุ่ม ปทุมมา (*Curcuma* spp.) เป็นที่รู้จักในประเทศไทยมากกว่า 30 ปีแล้ว และเริ่มส่งออกไปยังต่างประเทศเป็นครั้งแรกเมื่อปี 2528 ปริมาณการส่งออกมีการขยายตัวอย่างต่อเนื่องกล่าวคือปี 2536 มีการส่งออกประมาณ 2 แสนหัว (สุรวิช , 2539) และเพิ่มสูงสุดเป็น 3.6 ล้านหัวในปี 2546 เมื่อคิดเป็นมูลค่าส่งออกพบว่า ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาปทุมมาก่อให้เกิดรายได้จากการส่งออกประมาณ 15 - 30 ล้านบาทต่อปี โดยในปี 2550 มีมูลค่าการส่งออก 18.3 ล้านบาท (ด้านตรวจพืชทำอากาศยานเชียงใหม่, 2550) นับว่าเป็นไม้ดอกไม้ประดับที่มีมูลค่าการส่งออกสูงรองจากกล้วยไม้ที่มีมูลค่าการส่งออกกว่าพันล้านบาท (สัญชัย, 2547) การส่งออกปทุมมาไปยังต่างประเทศเป็นการส่งออกในรูปของหัวพันธุ์ เพื่อผลิตเป็นไม้กระถาง ไม้ตัดดอกและไม้ดอกไม้ประดับ โดยส่งออกไปประเทศ เนเธอร์แลนด์ ญี่ปุ่น สหรัฐอเมริกา เบลเยียม เยอรมนี เป็นต้น เมื่อพิจารณาพื้นที่ปลูกปทุมมาที่ผลิตหัวพันธุ์เพื่อการส่งออกทั้งประเทศ มีที่ประมาณ 400 ไร่ โดยสามารถผลิตหัวพันธุ์เพื่อการส่งออกปีละไม่ต่ำกว่า 2 ล้านหัว แหล่งผลิตหัวพันธุ์ที่สำคัญอยู่ที่จังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย และลำพูน โดยพันธุ์ที่นิยมปลูกและส่งออกมากที่สุดได้แก่ พันธุ์เชียงใหม่พิงค์ (สำนักส่งเสริมและจัดการสินค้าเกษตร, 2551) จังหวัดเชียงใหม่ นับเป็นแหล่งปลูกปทุมมาเพื่อการส่งออกมากที่สุด กล่าวคือในปี 2550 มีพื้นที่ปลูกทั้งหมด 242 ไร่ (นภดล, 2550) รองลงมาเป็น เชียงรายมีพื้นที่ปลูก 20 ไร่ และลำพูนมีพื้นที่ปลูก 5 ไร่ นอกจากนี้ยังมีการปลูกปทุมมาเพื่อการตัดดอก ในจังหวัดกาญจนบุรีมีพื้นที่ 10 ไร่ และปลูกลงถุงเพื่อการจำหน่ายเป็นไม้ประดับในจังหวัดเลยและชัยภูมิ ซึ่งผลิตได้มากกว่า 400,000 ถุงต่อปี (สำนักงานเกษตรจังหวัดเลย, 2552)

ตลอดระยะเวลาของการปลูกปทุมมาในประเทศไทยพบว่า ผู้ผลิตเผชิญปัญหาทั้งปัญหาการตลาดและการผลิต โดยปัญหาด้านการตลาดที่ผู้ส่งออกเผชิญอยู่มี 2 ประการด้วยกัน ประการแรกคือ ผู้ส่งออกยึดตลาดเดิมและไม่มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลกับผู้ส่งออกรายอื่น ทำให้ไม่ทราบถึงปริมาณการส่งออกที่แน่ชัดไปยังตลาดแต่ละแห่งในปีที่ผ่านมา ส่วนประการที่สองคือ ผู้ส่งออกไม่สามารถประเมินความต้องการของลูกค้าในต่างประเทศได้ ทำให้ต้องคาดคะเนปริมาณการสั่งซื้อในแต่ละปีธุรกิจจึงมีความเสี่ยงสูง (ดวงเดือน, 2550) ในขณะที่ปัญหาด้านการผลิตนั้น ที่สำคัญคือเรื่องต้นทุนการผลิตที่สูงจากการใช้ปัจจัยการผลิตอันได้แก่ ปุ๋ยเคมี ยาปราบศัตรูพืช แรงงานและการ

ขาดหัวพันธุ์ที่ปลอดโรค ต้นทุนการผลิตปทุมมามีแนวโน้มที่จะสูงเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง กล่าวคือในปี 2543 ต้นทุนการผลิตเฉลี่ยต่อไร่เท่ากับ 23,460.97 บาท (จูไรรัตน์, 2544) และเพิ่มขึ้นเป็น 48,128.67 บาท ในปี 2548 (ศิริพร, 2549) โดยสัดส่วนของต้นทุนการผลิตส่วนใหญ่อยู่ที่ ค่าแรงงานและวัสดุอุปกรณ์ทางการเกษตรซึ่งมีราคาสูงมากขึ้นทุกปี ในขณะที่ราคาไม่ได้เพิ่มมากขึ้นตามไปด้วย กล่าวคือราคาเฉลี่ยอยู่ที่ 68.32 บาทต่อกิโลกรัม (ตารางที่ 1.1)

ตารางที่ 1.1 ราคาซื้อขายหัวพันธุ์ปทุมมาเป็นกิโลกรัม

ปีการผลิต	ราคา(บาท/กิโลกรัม)
2542/2543	61.49
2543/2544	86.49
2546/2547	61.49
2547/2548	79.13
2551/2552	53.01
เฉลี่ย	68.32

ที่มา: จากการรวบรวมและคำนวณ

หลังจากปี 2548 ส่วนใหญ่นิยมจำหน่ายเป็นหัวโดยราคาค่อนข้างคงที่คือเกรด A ราคาอยู่ที่ 4 บาท เกรด B ราคาอยู่ที่ 3 บาท ส่วนเกรด C ราคา 25 บาท/30 หัว (ศิริพร, 2549) แต่มีผู้ซื้อบางรายที่ยังคงรับซื้อเป็นกิโลกรัมอยู่

การขาดพันธุ์การค้าใหม่ๆและการจดทะเบียนคุ้มครองพันธุ์พืชทำให้ตลาดขยายตัวได้ไม่มากนัก แม้ว่าในขณะนี้ประเทศไทยไม่มีประเทศคู่แข่งในการส่งออกหัวพันธุ์ปทุมมา อย่างไรก็ตามประเทศเนเธอร์แลนด์ที่เป็นผู้นำด้านการค้าไม้ดอกไม้ประดับของโลกได้พัฒนาสายพันธุ์ปทุมมา และจดทะเบียนคุ้มครองพันธุ์แล้วไม่น้อยกว่า 10 สายพันธุ์ (สัญญาชัย, 2552) หากมีการผลิตสายพันธุ์ต่างๆออกมาส่งออกแข่งขันกับประเทศไทย อาจทำให้ประเทศไทยสูญเสียส่วนแบ่งการตลาด ไม้ดอกไม้ประดับนี้ได้ เนื่องจากไม้ดอกไม้ประดับเป็นสินค้าพุ่มเฟือยที่ตลาดต้องการสายพันธุ์ใหม่ๆ อยู่เสมอ สำหรับประเทศไทยนั้นภาครัฐได้ทำการ วิจัยเพื่อพัฒนาสายพันธุ์ปทุมมาแบบครบวงจร โดยมี คณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ดำเนินงานอยู่และมีวัตถุประสงค์ ให้เกษตรกร ผู้ประกอบการ และภาครัฐ นำองค์ความรู้ไปต่อยอด เพื่อช่วยลดต้นทุนการผลิต สามารถผลิตปทุมมานอกฤดูได้อย่างคุ้มค่าในเชิงพาณิชย์ พร้อมกับพัฒนาตลาดการตลาดควบคู่ไปด้วยซึ่งยังคงต้องใช้ เวลาในการวิจัยอีกมาก ส่วนเกษตรกรผู้ผลิตนั้นสิ่งที่สามารถทำได้เพื่อความอยู่รอดได้คือ การลด ต้นทุนการผลิตหรืออีกนัยหนึ่งคือเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต

ปริมาณผลผลิตปทุมมาของเกษตรกรแต่ละรายมีความแตกต่างกันเป็นอย่างมาก คือตั้งแต่ 900 – 9,250 กิโลกรัมต่อไร่ (นภดล, 2550) ซึ่งปริมาณผลผลิตที่ต่างกันมากแสดงให้เห็นได้ว่า ในกระบวนการผลิตมีความแตกต่างกัน โดยเฉพาะเรื่องของการปลูก การปลูกปทุมมามี 2 วิธีคือ การปลูกลงแปลงและการปลูกลงถุง โดยปกติแล้วการปลูกลงถุงจะให้ผลผลิตได้น้อยกว่าการปลูกลงแปลง แต่ก็สามารถแก้ไขได้ด้วยการเพิ่มจำนวนถุงต่อพื้นที่ เมื่อคิดเป็นพื้นที่ต่อตารางเมตรแล้วจะได้ผลผลิตมากกว่าการปลูกลงแปลง ทำให้ได้ผลผลิตต่อไร่ที่สูงกว่า (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2542) อย่างไรก็ตามแม้ว่ามีการเปรียบเทียบการปลูกในลักษณะเดียวกันแต่ปริมาณผลผลิตที่ได้ของเกษตรกรแต่ละรายก็ยังคงแตกต่างกันแสดงให้เห็นว่าในกระบวนการผลิตมีการใช้ปัจจัยการผลิตไม่เท่ากันเช่น ปริมาณการให้ปุ๋ย จำนวนแรงงานที่ใช้ และมูลค่าของสารเคมีในการป้องกันและกำจัดวัชพืชเป็นต้น (ทรัสตรี, 2548) นอกจากนี้ปัจจัยจากสภาพแวดล้อมหลายอย่างสามารถส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการจัดการการผลิตได้เช่น ระดับการศึกษา ประสบการณ์ ขนาดของพื้นที่ การเป็นเจ้าของพื้นที่เพาะปลูกและการรวมกลุ่มของเกษตรกรเป็นต้น สำหรับปทุมมานั้นยังไม่มีการศึกษาถึงปัจจัยแวดล้อมที่จะมีผลต่อประสิทธิภาพการผลิต ดังนั้นการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการการผลิตปทุมมาจึงเป็นข้อมูลอีกอย่างหนึ่งที่เกษตรกร ผู้สนใจหรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับการผลิตปทุมมาสามารถนำผลที่ได้ไปเป็นข้อมูล เพื่อหาแนวทางในการปรับปรุงกระบวนการผลิตหัวพันธุ์ปทุมมาให้มีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

วัตถุประสงค์หลักของการศึกษานี้คือ เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการจัดการการผลิตของผู้ปลูกปทุมมาในจังหวัดเชียงใหม่ โดยมีวัตถุประสงค์ย่อยดังนี้

1. เพื่อทราบกระบวนการจัดการการผลิตปทุมมาในจังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อทราบสภาพทั่วไปของการผลิต ประมาณค่าต้นทุนและผลตอบแทนของผู้ปลูกปทุมมาในจังหวัดเชียงใหม่
3. เพื่อประมาณค่าประสิทธิภาพการผลิตของผู้ผลิตปทุมมาในจังหวัดเชียงใหม่
4. เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการจัดการการผลิตของผู้ปลูกปทุมมาในจังหวัดเชียงใหม่

1.3 ขอบเขตการศึกษา

การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการจัดการการผลิตปทุมมาในจังหวัดเชียงใหม่ครั้งนี้ครอบคลุมพื้นที่ 4 อำเภอของจังหวัดเชียงใหม่ที่เป็นพื้นที่การผลิตหลักอันได้แก่ อำเภอ

สันทราย อำเภอคอยสะเก็ด อำเภอพร้าว และอำเภอแม่แตง โดยจะศึกษาเฉพาะผู้ปลูกปทุมมาสายพันธุ์ เชียงใหม่พิงค์ เนื่องจากเป็นสายพันธุ์ที่มีการปลูกและส่งออกมากที่สุด (133.5 ไร่) มีผู้ปลูกจำนวน 15 ราย จากทั้งหมด 19 ราย โดยมีพื้นที่เพาะปลูกในปีการผลิต 2551/2552 ทั้งหมด 199 ไร่ (ตารางที่ 1.2)

ตารางที่ 1.2 พื้นที่ปลูกปทุมมาของประเทศไทย

จังหวัด	พื้นที่ปลูก	ลักษณะการผลิต
เชียงใหม่	199 ไร่	ส่งออกหัวพันธุ์และตัดดอก
เชียงราย	20 ไร่	ส่งออกหัวพันธุ์และตัดดอก
ลำพูน	5 ไร่	ส่งออกหัวพันธุ์และตัดดอก
กาญจนบุรี	10 ไร่	ตัดดอกและจำหน่ายเป็นไม้กระถาง
เลยและชัยภูมิ	400,000 ไร่/ปี	ผลิตเป็น ไม้ถุงสำหรับประดับ

ที่มา: จากการสำรวจ

1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เกษตรกรผู้ปลูกปทุมมาทราบถึงระดับประสิทธิภาพการผลิต และปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการจัดการการผลิตปทุมมาของตนเอง สามารถนำผลที่ได้มาวางแผนหาแนวทางการปรับปรุงการใช้ปัจจัยการผลิต หรือการจัดการการผลิตให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น
2. หน่วยงานหรือองค์กรต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการผลิตปทุมมา สามารถนำผลที่ได้ไปเป็นตัวชี้วัดด้านประสิทธิภาพการผลิตเพื่อหาแนวทางในการปรับปรุง การแนะนำ หรือการส่งเสริมวิธีการผลิตให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นได้